

FORGÁCS.

A fájdalom az élet művészi követelménye. Esztetikailag megdöbbenően sivár lenne az örök mosoly. Kell a fájdalom fensége. Mona Lisa mosolyától csömmört lehet kapni, a Mater dolorosa könnyei megaláznak és felemelnek.

*

Van csillag, amelyről millió évig ér hozzánk a fény, oda ugyanannyi ideig s így tovább. És még akad ember, aki azt képzei, hogy körülötte forog a világ! A gögösöket javítóba, csillagvizsgáló intézetbe kellene utalni.

*

A költő a legkiválóbb hegedűművész. Egy vonóval egyszerre játszik százrezek szíve húrjain. Sőt időtlen időkig, mert a kezéből még a halál sem üti ki a vonót.

*

Unom a rádiót! — kiáltott fel egy tíz éves gyermek. Még nem tudja megtörölni, de már fintorgatja az orrát. Uristen! ha ez megnő s már közlekednek a föld és a Mars között, képes lesz az út egyhangúsága miatt útközben kiszállni.

*

Az abszolút rend megdermesztené, az abszolút szabadság elégetné a világot. A törvények a hőmérő, amely mutatja, hogy mennyit bírunk belőlük elviselni.

*

Vajjon álmodja-e a kender szende virága, hogy neki kötél korában akasztófavirággal lehet randevuja?

*

A közbecsülés a szünke tyúk, amelyik mindennap becsületesen tojik. A népszerűség a közkedveltség sátorozó pávafarka. Vedlik, elhullik s egykettőre mások ékeskednek vele.

*

Mézesmadzag után marad a legkeserűbb szájjz.

*

A legfejlettebb emberi nyelv is szegény az érzelem kifejezésére, a zenéé már gazdagabb, legkifejezőbb a léleké, melyet nem köt gúzsba sem az ábécé, sem a kotta. Viszont jegyei nem e világból valók.

*

Csengővel, haranggal, síppal, dobbal, trombitával unos-untalan figyelmeztetik az embert. Csoda-e, ha ekkora hang-inzultus közepette nem halljuk a lelkiismeret szerény kopogtatását?

*

A szellemesség nem inas, akinek csak csengetni kell s megjelenik. A szellemesség váratlan vendég, aki kopogtatás nélkül nyit ránk ajtót. Pillanatnyilag marad s már is elsurran s elhagyottan nézünk utána. Milyen más a tudás! Hívásra házhoz jön s cserben nem hagy. Aki tud, az soha sincs egyedül.

*

Eddig a szerelem miatt harcoltak a nők és a férfiak egymással. Ma a közéleti érvényesülésért. Ha a nők győznek, iélő, hogy bekövetkezik az érzelmek jégkorszaka.

*

Az Isten haragjától csak a hegyén aranyozott villámhárító oltalmaz meg. A nő haragjától csak a földig aranyozott.

*

Aki a szerelemben csalódik s azt újabb szerelemmel akarja kárpótolni, úgy tesz, mint aki adóssága kamatát más adósságból fedezi. A szív azonban a leggyöngébb telekkönyv: nem bírja ki a terhelést.

*

A paradicsomban a kígyó felbújtotta Éva bízgatására Ádámot és beleharapott az almába. Kiűzettek, de a kígyó utánuk csúszott. Azóta is változatlan a szereposztás, a cselekmény is ugyanaz, csak a „kellék“ maradt el. A modern Évák tiltott gyümölcsül nem almát kínálnak az Ádámoknak, hanem önmagukat. Az Ádámok magukra vessenek, ha elvásik a foguk.

*

Némely ember oly sok rossz fát tesz a tűzre, hogy a legcsikorgóbb hidegben sem fázik.

*

A hold a legmodernebb asszony: minden hónapban tart egy soványító s egy hizlaló kúrát.

*

Ha valamelyik férfi a nőkről rosszat mond, olyan, mint az ugató kutya: egy jó falattal megszelídíthető.

*

A hajós tudja, hogy merről fúj a szél, neki feszíti hát a vitorláját s tova siklik. Ha a nő észreveszi, hogy merről fúj a szél, lehorgonyoz és segít azt viharrá korbácsolni.

*

A házaselet bizony sokszor iakó szekér, kender hám. Kenetlenül nyikorog. kátyúkba zökken s a boldogságnak éléje fogott lovai inkább gebék, mint csatáros táncoló paripák. És mégis biztosabban döcög az élet országútján, mint a legényélet túlfűtött virágos ragyogó gépkocsija, amely rohan ugyan, de az első kritikus helyen szerte zúzódik. S ha nem is szegte nyakát a gazdája, de úgy megrokkan, hogy gyógyulásért késő a szekérre fölkérezkedni.

*

Még a liliomnak is van árnyéka. Igen, de csak nappal. A mákvirágnak éjjel is.

*

A hozzáértő nemcsak könyvekben, hanem asszonyi szemekben is tud olvasni. Ha amazok közt izgató akad, indexre teszik. Ha a veszedelmes asszonyi szemeket is indexre helyeznék, akadnának bibliofilek, akik csak az indexet olvasnák.

*

Ha egy nő elveszti a szépségét, az olyan katasztrófa, mintha a bank veszt el az alaptőkáját, csakhogy az előbbit nem lehet leírni. Éppen ezért okos asszony tartalékról gondoskodik.

Az lenne a kiegyenlítő igazság, ha a szép nők után szaladgáló férfinek csúnya nő jut holtomiglan. Sok férfi bele is egyeznék ebbe, feltéve, ha a kiegyenlítést a telekkönyv vagy a bank folyószámlája végzi.

A közöny példányképe a hold: egyformán hidegen hallgatja, ha akár poéta süttog hozzá, akár eb ugat rá. Csak akkor érdeklődik, ha csattan a csók vagy pattan a zár. Ekkor a közömbös szemlélőből bűnpártoló lesz, mert arcát elfátyolozza s a tolvajoknak egérutat enged.

(Szeged.)

Szalay József.

SZABÓ DEZSŐ.*)

Az összeomlást követő időben a problémák oly súlyos tömege sodródott felszínre, mint talán egyetlen korszakban sem. A legkötelezőbb közöttük bizonyára a történeti feladat végrehajtása: a nemzet szuverenitásának megszerzése. A kezdődés, a vajadás állapotában levő korszak közszelleme azonban távol áll attól a harmóniától, mely képessé tenné az ily egységet követelő probléma megoldására. A régi s az új minden ponton élesen szembehelyezkedik egymással; az egyes politikai és társadalmi fellegások képviselői a tanulságok elfogadása és saját hibáik beismerése nélkül folytatják makacs harcukat, — e harc mellett a gazdasági helyzet sújtottjai vívják küzdelmüket az önfentartásért az érdekösszeütközések reménytelenül kusza hálójában, — napienyre bukkan a kulturális válság minden tünete, az értelmi osztály proletarizálódása, az osztályok és rétegek cseréje, a zsidókérdés, a környező nemzetek és nemzetiségek folytonos fölkelése a magyarság megsemmisítésére, végzetes egyedüllétünk a népek hazájában.

E válságos időben a fölébredt nemzeti lelkiismeret heves inspirációkat csapott be az irodalomba, de a dolog természeténél fogva nem hozhatta magával új egyéniségek föllépését, akik kész oeuvre-rel s kizárólagos mondanivalóként vetették volna föl a kor történelmi problémahalmazát. Szereplő íróink közül azonban soknak teremtő érzékenységet érintette meg az ország balsorsa. Ezek jót-rosszat vegyesen hoztak s a költői meghatottság mellett szerephez jutott az érvényesülési vágy s a konjunkturára számítás is. A komoly tanulságok felmutatása mellett, mint az egy századdal előbbi nagy reformkorban, most is felhangzik a régi dicsőség kultusza s divatja támad a történeti regénynek és drámának. A lírában az

*) Részlet Várkonyi Nándornak készülő könyvéből, amely a modern magyar irodalom kialakulását és sorsát tárgyalja. Szerk.